

Daria Kaniewska, Jagoda Mizerka, Andrzej Krzyszowski

OSADA „ŁUŻYCKA” W SMOLNICY, STAN. 1,
POW. SZAMOTULSKI, ODKRYTA W 2020 R.
NA TERENIE BUDOWY OBWODNICY MIASTA WRONKI

THE “LUSATIAN” SETTLEMENT IN SMOLNICA, SITE 1,
SZAMOTUŁY COUNTY, DISCOVERED IN 2020
AT THE CONSTRUCTION OF THE WRONKI BYPASS

Abstrakt: W 2020 roku w związku z budową obwodnicy miasta Wronki przeprowadzono badania wykopaliskowe na stanowisku Smolnica 1, pow. szamotulski. W artykule przedstawiono wyniki tych prac wraz z krótką charakterystyką stanowiska. Zarejestrowanych 125 obiektów stanowiło pozostałości po funkcjonującej tam osadzie „łużyckiej” datowanej na IV i V okres epoki brązu. Wśród obiektów wystąpiły jamy odpadkowe, zasobowe, doły posłupowe oraz studnia z drewnianą cembrowiną i pozostałościami zadaszenia. Na podstawie rozlokowania jam wydzielono dwie strefy koncentracji obiektów, mające odpowiadać dwóm jednostkom siedliskowym (gospodarstwom). Wyjątkowe znalezisko stanowi pozyskana z jednej z jam szpila typu *Senička* o analogiach południowych.

Słowa kluczowe: kultura łużycka, epoka brązu, osada, studnia, szpila brązowa typu *Senička*

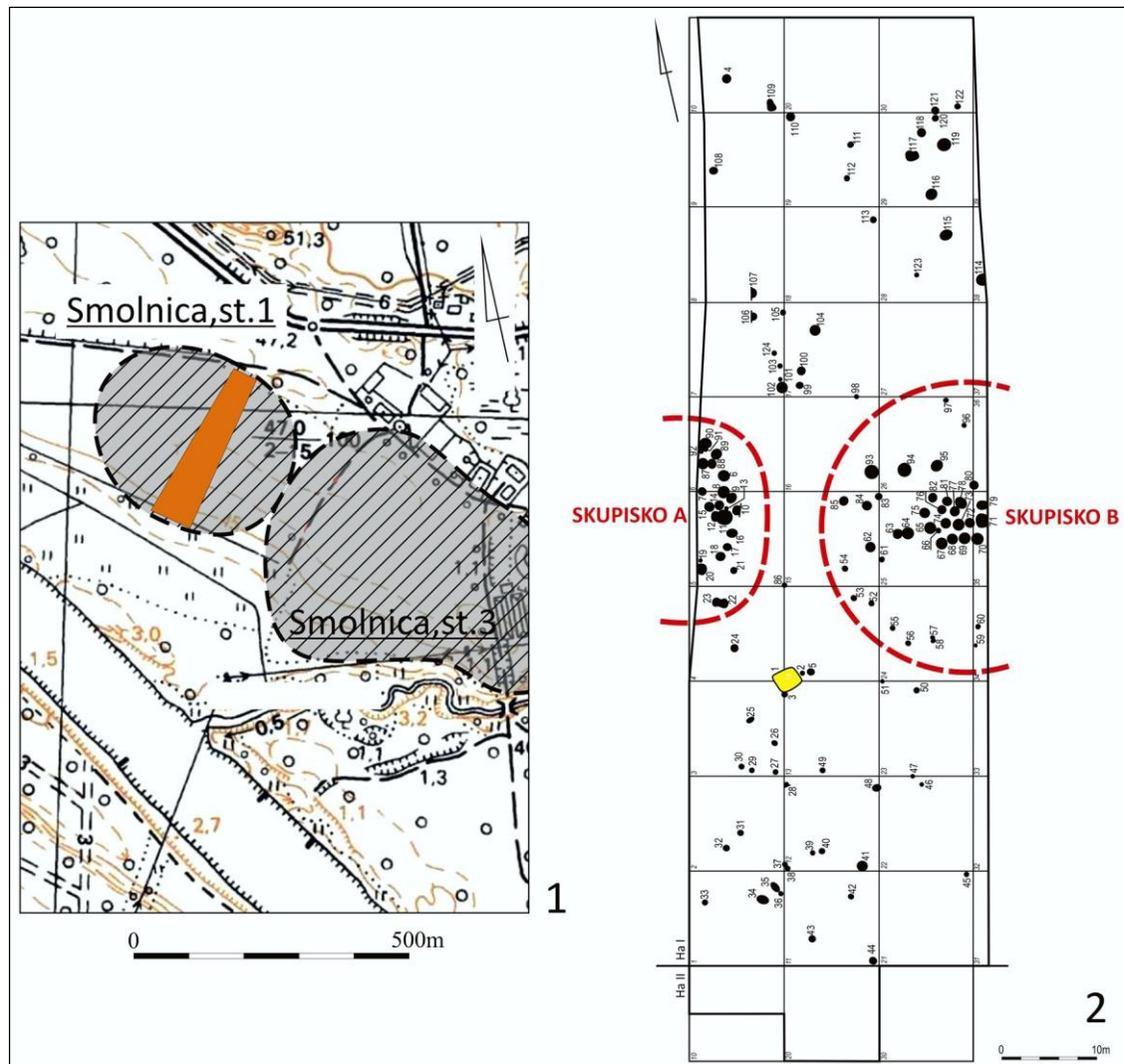
Abstract: In 2020, in connection with the construction of the Wronki bypass, excavations were carried out at the Smolnica 1, Szamotuły County. The article presents the results of this work, together with a brief description of the site. The 125 archaeological features recorded were the remains of existing here “Lusatian” settlement dated to the 4th and 5th periods of the Bronze Age. Among the features were found some kinds of pits, post holes and a well with a wooden casing and the remains of a roof. Based on the location of the pits, two zones of concentration of features were identified, which are supposed to correspond to two habitat units (farms). A unique find is a *Senička*-type pin with southern analogies retrieved from one of the pits.

Keywords: Lusatian culture, Bronze Age, settlement, well, bronze *Senička*-type pin

WPROWADZENIE

Wiosną 2020 roku w związku z budową obwodnicy miasta Wronki, w pow. szamotulskim, przeprowadzono wyprzedzające badania wykopaliskowe na stan. Smolnica 1; AZP 45-23/1 (ryc. 1: 1). Geograficznie omawiane stanowisko leży na Pojezierzu Południowobałtyckim (Kondracki 1978,

s. 250-252, 296), zaś topograficznie położone jest na południowym skłonie niewielkiego wyniesienia opadającego łagodnie w kierunkach południowym, wschodnim i zachodnim. Sieć hydrograficzną w tym rejonie tworzą dwa cieki – od południa i południowego wschodu niewielka rzeka Smolnica oraz w odległości ok. 250-300 m na południe, Warta. Teren projektowanej inwestycji był objęty

Ryc. 1. Smolnica, stan. 1. 1 – położenie stanowiska z lokalizacją wykopu badawczego (skala 1:10.000 w zmniejszeniu); 2 – rozkład obiektów archeologicznych ludności kultury łużyckiej nr 1-125 w wykopie badawczym (skala 1:200 w zmniejszeniu); kolorem czerwonym oznaczono prawdopodobne zasięgi odrębnych jednostek siedliskowych; kolorem żółtym – studnię (rys. D. Kaniewska i B. Bednarczyk, oprac. komp. B. Bednarczyk).

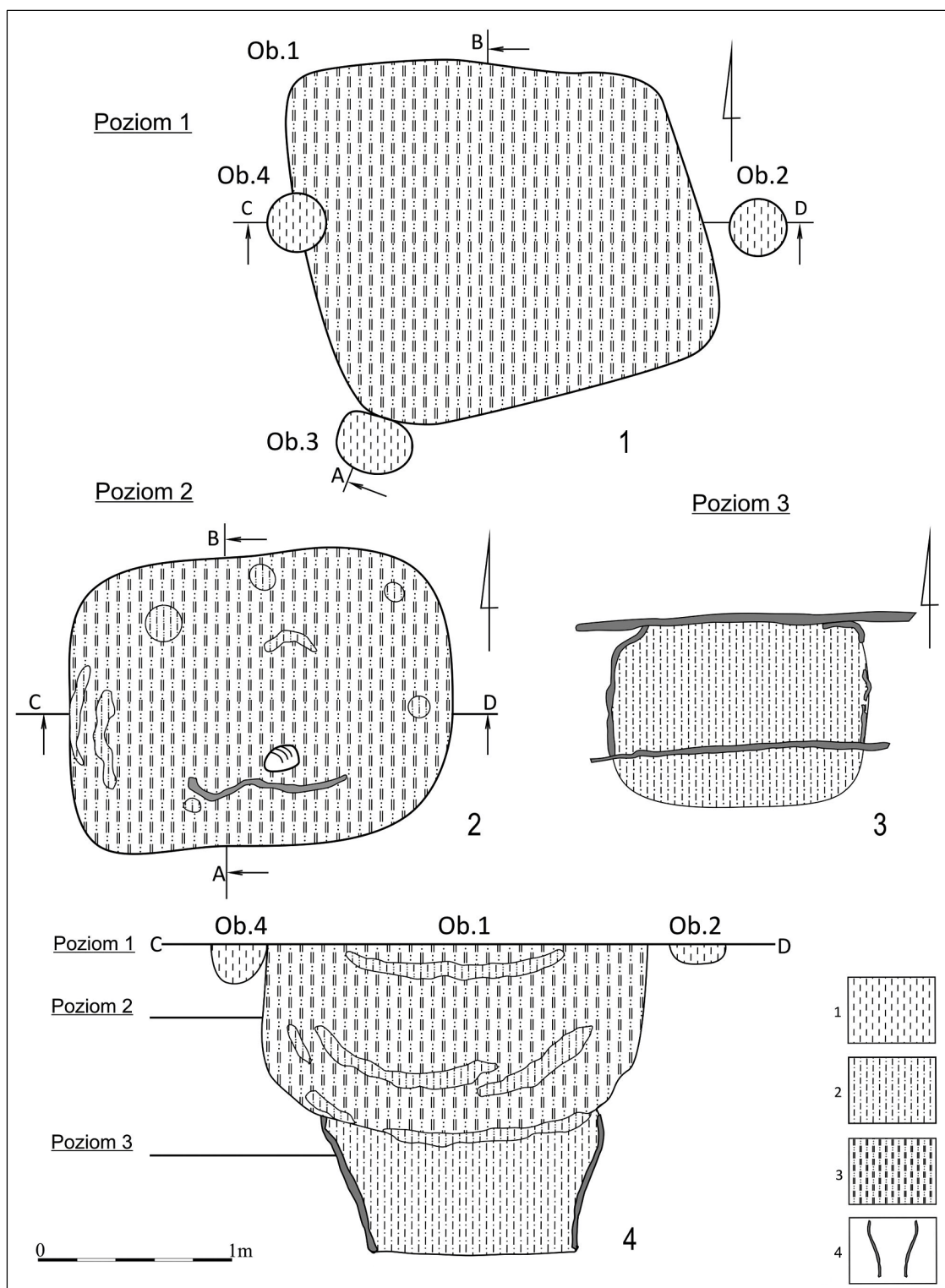
Fig. 1. Smolnica, site 1. 1 – location of the site with location of archaeological trench (scale 1:10,000 reduced); 2 – distribution of archaeological features of the Lusatian culture no. 1-125 in the trench (scale 1:200 reduced); red colour indicates probable ranges of habitat units; yellow colour – a well (drawn by D. Kaniewska and B. Bednarczyk, elaborated by B. Bednarczyk).

zasięgiem omawianego stanowiska, wyodrębnił na podstawie badań powierzchniowych w 1994 i w 2017 r., w trakcie których zarejestrowano prócz osadnictwa „łużyckiego” jeszcze inne horyzonty chronologiczno-kulturowe: epokę kamienia, kulturę przeworską oraz nowożytność. Badania wykopaliskowe objęły obszar o długości około 100 m oraz szerokości od 29 m do 31 m, co dało około 3200 m² powierzchni (ryc. 1: 2).

W niniejszym tekście prezentujemy wyłącznie materiały z osady „łużyckiej”, które reprezentują

wszystkie wyróżnione i określone chronologicznie obiekty nieruchome w liczbie 125. Obiektom nieruchomym towarzyszył zbiór ceramiki liczący 1854 fragmenty oraz szpila brązowa, brązowa punca, nieokreślony przedmiot gliniany i 16 grudek popiołu.

Wśród obiektów dominowały jamy odpadkowe oraz posłupowe, następnie zasobowe; odnotowano także pojedynczą studnię. Interesujących obserwacji dokonano w odniesieniu do układu przestrzennego odkrytych jam. Stwierdzono dwie strefy ich

Ryc. 2. Smolnica, stan. 1. Rzuty poziome i pionowe obiektów 1 (studnia) i 2-4 (dołki postłupowe) ludności KŁ.

1 – jasnoszary piasek, pierwotna próchnica; 2 – szary piasek, pierwotna próchnica; 3 – brunatny piasek, pierwotna próchnica;
4 – fragmenty zgniliznionego drewna – dranice (rys. i oprac. komp. B. Bednarczyk).

Fig. 2. Smolnica, site 1. The plan and cross-section of feature no. 1 (a well) and no. 2-4 (post holes) of the Lusatian culture.

1 – light grey sand, original humus; 2 – grey sand, original humus; 3 – brown sand, original humus; 4 – fragments of decayed wood – planks (drawn and elaborated by B. Bednarczyk).

koncentracji, wschodnią oraz zachodnią, które uznajemy na obecnym etapie badań, za dwie jednostki siedliskowe – zagrody („gospodarstwa”). Ponadto w dość standardowej jamie odkryto brązową szpilę w typie *Senička* o analogiach południowych, która jest dość rzadko notowana na ziemiach polskich. Liczny, lecz silnie rozdrobniony materiał ceramiczny pozwolił na określenie chronologii omawianego osiedla na IV i V okres epoki brązu.

WYNIKI

W centralnej części stanowiska zarejestrowano obiekt (nr 1), który w miarę postępowania eksploatacji sklasyfikowano jako studnię¹, ze słabo zachowanymi w partii spągowej resztkami drewnianej cembrowiny (ryc. 1: 2; 2). W planie płaskim na poziomie stropu, obiekt miał kształt czworoboczny, zbliżony do kwadratu z zaokrąglonymi narożnikami (ryc. 2: 1). Jego długość wynosiła 270 cm, zaś szerokość 226 cm. W przekroju pionowym odznaczał się lejowatym kształtem o miąższości sięgającej 186 cm (ryc. 2: 4). Wypełnisko obiektu tworzyły cienkie warstwy szarej i ciemnoszarej próchnicy zalegające naprzemiennie z żółtym piaskiem calcowym. Na głębokości około 100 cm zaczęto rejestrować pionowo zalegające ciemnobrązowe smugi dochodzące do dna obiektu, a będące pozostałościami po cembrowinie wykonanej z drewnianych dranic, prawdopodobnie dębowych (ryc. 2: 2-3). Przy studni znajdowały się trzy dołki posłupowe (ob. 2, 3 i 4), a w pewnym oddaleniu po stronie wschodniej zarejestrowano jeszcze jeden, nieco większy (ob. 5; ryc. 2: 1). Odkryte dołki najpewniej wspierały konstrukcję zadaszającą studnię lub też były integralną częścią takiej konstrukcji.

Najliczniejszą grupę na stanowisku tworzyły 64 obiekty uznane za jamy odpadkowe. Prawdopodobnie pierwotnie były to zagłębienia o charakterze zasobowym, a z czasem ich funkcja została ograniczona do roli jam odpadkowych. Wypełniska tego rodzaju obiektów nie zawierały pozostałości ognisk, palenisk czy też śladów innej działalności produkcyjnej. Charakteryzowały się owalnym lub kolistym kształtem w rzucie poziomym oraz mało zróżnicowanymi przekrojami pionowymi o miąższości od 12 do 54 cm.

Cztery obiekty, które wyróżniały się na tle pozostałych wielkością, rodzajem wypełniska i liczbą artefaktów pozyskanych w trakcie eksploracji, zinterpretowano jako jamy zasobowe (ob. 15, 63, 69 i 73). Pierwotnie pełniły one funkcję piwniczek do przechowywania żywności lub surowców. W tym celu najpewniej zabezpieczano je bliżej nieokreślonymi pokrywami wykonanymi z materiałów organicznych lub jakiegoś rodzaju innym zadaszeniem, a ich wnętrza wyklejano polepą lub wykładano plecionką z gałęzi.

Wśród jam osadowych zarejestrowano także dwa obiekty, które różniły się od pozostałych budową wypełnisk, w związku z czym zakwalifikowano je do jam typu produkcyjnego. Były to owalne zagłębienia o wymiarach 122×96 cm oraz 86×36 cm i miąższości odpowiednio 34 i 10 cm. Większy z nich, obiekt nr 90, wypełniony był ciemnoszarą próchnicą z węglami drzewnymi oraz grudkami polepy i przecinał sąsiadujący z nim obiekt nr 91. Z kolei do tego ostatniego obiektu przylegał dołek posłupowy, wypełniony przepalonym piaskiem o intensywnym pomarańczowym zabarwieniu (ob. 92). Stanowił on prawdopodobnie część konstrukcji drewnianej (zadaszenia) związanej z jamami produkcyjnymi. W wypełniskach tych obiektów zarejestrowano dość liczny materiał ceramiczny. Obiekty w takim typie interpretowane są jako pozostałości po jednorazowej czynności związanej z użyciem ognia, np. ogniskiem wykorzystanym jednokrotnie do konkretnej pracy celem uzyskania substancji (produktu) o wysokiej temperaturze, np. rozgrzanych kamieni wyjmowanych z paleniska.

Ostatnią kategorię obiektów nieruchomych stanowiło 58 dołów posłupowych. Były one w większości rozproszone po całym wykopie badawczym, lecz kilka z nich niewątpliwie mogło stanowić element pierwotnego układu, np. rodzaj opłotowania, otaczającego obiekty tworzące skupisko przy ścianie wschodniej wykopu, czy też wspomniane elementy konstrukcji studni (ob. 1). W profilach dołki posłupowe były przeważnie kształtu nieckowatego i misowatego, rzadziej soplewatego lub trójkątnego. Ich głębokość była zróżnicowana i wahała się od kilku cm do maksymalnie 40 cm, lecz z reguły były dość płytkie.

¹ Przy klasyfikacji obiektów nieruchomych kultury łużyckiej wykorzystano głównie ustalenia dokonane przez J. Michalskiego (1983).

CERAMIKA

W trakcie badań pozyskano 1854 fragmenty naczyń, z czego 1675 pochodziło z wypełnisk obiektów nieruchomych, zaś 179 znaleziono luźno w wykopie, poza obiektami. Analiza technologiczna pozwoliła stwierdzić, iż ceramika z omawianego stanowiska ma klasyczny charakter osadowy kultury łużyckiej. Świadczy o tym wysoki odsetek naczyń o średniej grubości ścianek (7-9 mm), dominujący udział domieszki średnioziarnistej i jednobarwne przełamy. Typowy dla tego typu stanowisk jest również stosunkowo niski udział ceramiki ornamentowanej.

Klasyfikacji naczyń ze stanowiska 1 w Smolnicy dokonano na podstawie systematyki stworzonej dla zachodniowielkopolskich materiałów KŁ z epoki brązu autorstwa Macieja Kaczmarka (2000, s. 23–86), uwzględniającą morfologię oraz zdobnictwo naczyń.

W omawianym zespole wyróżniono pojedyncze wazy (typu W25A, W41A). Spośród nich na uwagę zasługuje waza W25A z obiektu nr 73 o starannie wygładzonej powierzchni zewnętrznej do wysokości połowy brzuśca, zaś poniżej schropowanej. Charakteryzowała się ona wysoką, lekko stożkową szyjką, podkreśloną u nasady dookólną linią rytą, pod którą umieszczono grupy pionowych żłobków. Podobną stylistyką wyróżniała się dużych rozmiarów waza o stożkowej, wysokiej szyjce z lekko pogrubionym i wychylonym na zewnątrz brzegiem, pochodząca z obiektu nr 78 (ryc. 3: 1). Na załomie brzuśca i szyjki była ona ornamentowana dookólną linią rytą oraz ukośnymi żłobkami. Prawie analogiczną wazę zanotowano również w obiekcie nr 73 (ryc. 4: 3). Natomiast niewielką wazę o dwustożkowatym brzuścu typu W41A, dekorowaną na załomie brzuśca dwoma dookólnymi liniami rytymi, pomiędzy którymi znalazł się wątek naprzemiennie zakreskowanych trójkątów – odkryto w obiekcie nr 93 (ryc. 3: 2). O obecności amfor w materiale ceramicznym świadczyły mocno rozdrobione fragmenty, z których jednak nie udało się zrekonstruować żadnej formy naczynia (ryc. 3: 3).

Najpowszechniejszą kategorią pojemników ceramicznych były jajowate i beczułkowate garnki (G2, G4), zachowane w postaci ułamków o schropowanej powierzchni, z których część posiadała plastyczne guzy bądź ucha (ryc. 3: 4, 6, 8; 4: 1). Spośród nich zrekonstruowano tylko pojedyncze na-

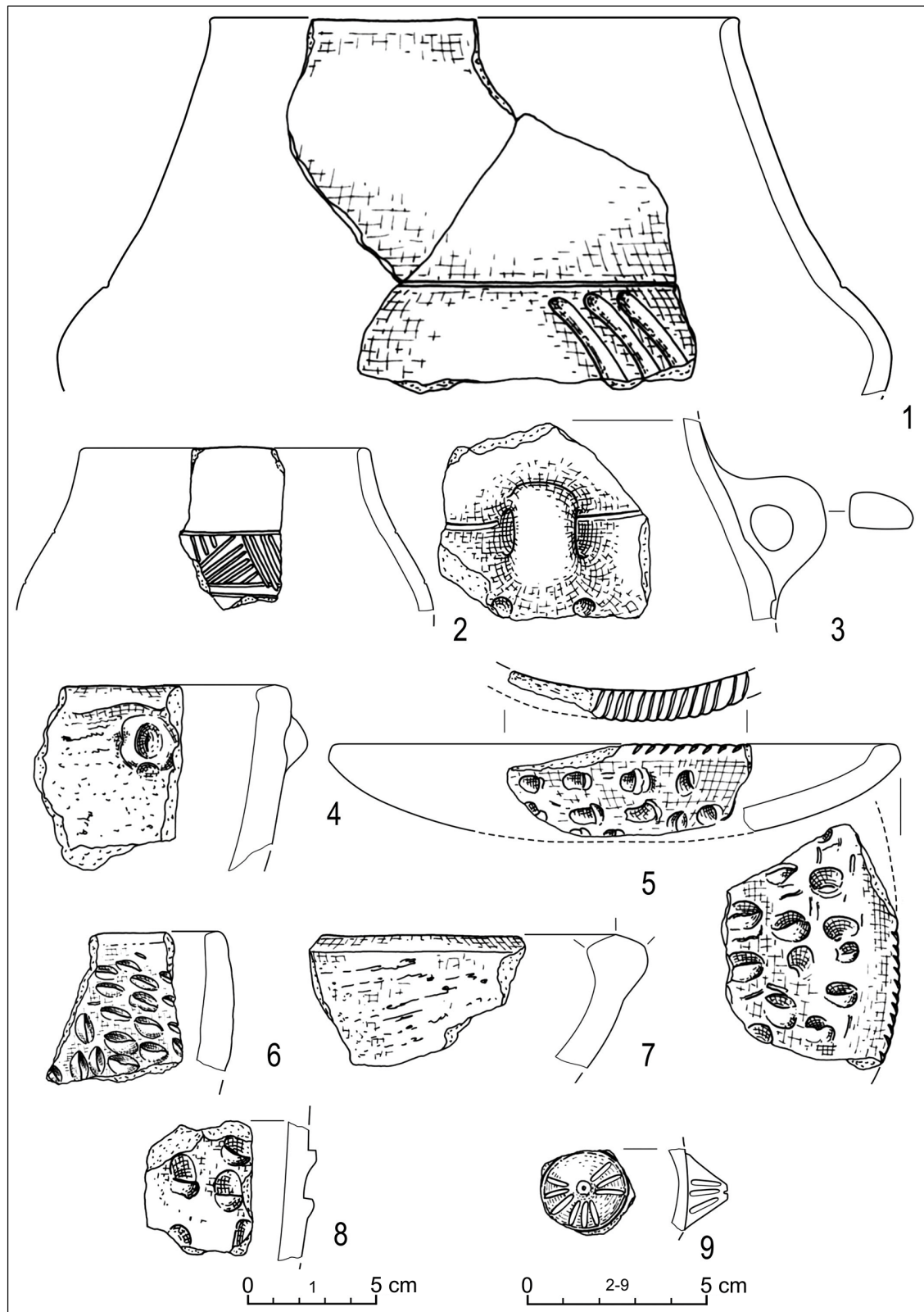
czyńnię o średnicy wylewu 19 cm. Liczną grupę stanowiły też misy, grupujące okazy w kształcie wycinka kuli z płaskim dnem (M 31a), np. okaz pochodzący z obiektu nr 78 – zdobiony na całej powierzchni zewnętrznej ornamentem paznokciowym, zaś na krawędzi ukośnymi nacięciami (ryc. 3: 5). Ponadto wyróżniono misy w kształcie wycinka kuli, lecz bez wyodrębnionego dna (M 41) i wreszcie głębokie jednosegmentowe egzemplarze (M5). Wśród pozostałych fragmentów tego typu naczyń wydzielono również grupę z brzegiem zdobionym ukośnymi nacięciami (ryc. 4: 5); grupę z mocno pogrubionym brzegiem zagiętym do wnętrza naczynia (ryc. 3: 7) i grupę o krawędziach pogrubionych zdobionych ukośnymi kanelurami (ze skośnie karbowanymi krawędziami). W materiale ceramicznym znajdowały się także ułamki kubków doniczkowatych (K 41) oraz smukłych z lekko wychylonym brzegiem (K 52). Częściowo zrekonstruowany egzemplarz kubka doniczkowatego, o wysokości 10 cm, pochodził z obiektu 73 (ryc. 4: 4). Był on zaopatrzony w klasyczne, taśmowate ucho wystające ponad krawędź. Prawdopodobnie ten typ kubka reprezentuje również fragment zanotowany w obiekcie nr 69 (ryc. 4: 2).

W omawianym zbiorze ceramiki wyróżniono także czerpaki, które manifestowały się drobnymi fragmentami krawędzi, taśmowatymi uchami i guziczkowatym typem den, w postaci kolistych wgłębień, będących namiastką dna. Na tej podstawie wyróżniono jednosegmentowe czerpaki w kształcie wycinka kuli zaopatrzone w tzw. ucho nośne, bez wyodrębnionego dna oraz okazy trójsegmentowe o kulistym brzuścu, bez wyodrębnionego dna, z niską i lekko rozchyloną szyjką (C 21). Żaden ze znalezionych okazów nie był zdobiony.

Ostatnią kategorię form ceramicznych tworzą dwa fragmenty o gładkiej szaro-brunatnej powierzchni zaklasyfikowane do typu kolistych talerzy/podkładek (S 5).

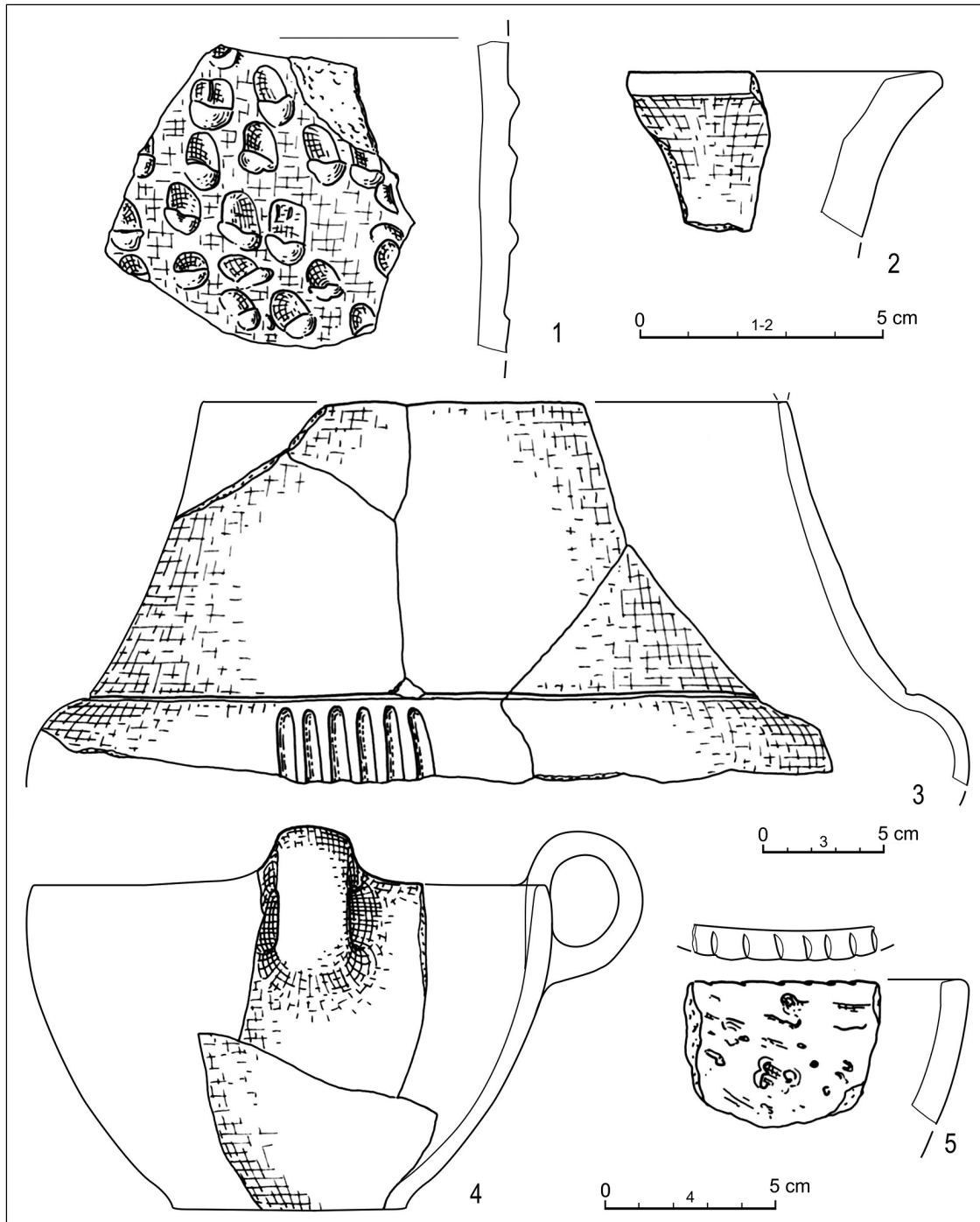
ZDOBNICTWO CERAMIKI

W omawianym zbiorze znajdowało się jedynie 66 fragmentów ceramiki ornamentowanej, co stanowi zaledwie 4,2% całości zbioru. Wśród nich stwierdzono udział czterech technik zdobniczych. Najliczniej występował ornament odciskany (22 okazy), następnie ryty (19) i plastyczny (16). Natomiast zdobienie w postaci nacinania zastosowano

Ryc. 3. Smolnica, stan. 1. Wybór ceramiki naczyniowej KŁ. 1, 3, 5 – obiekt 78; 2, 8 – obiekt 93; 4, 7 – obiekt 94; 6 – obiekt 15; 9 – obiekt 18 (rys. i oprac. komp. B. Bednarczyk).

Fig. 3. Smolnica, site 1. Selection of Lusatian culture pottery. 1, 3, 5 – features no. 78; 2, 8 – features no. 93; 4, 7 – features no. 94; 6 – features no. 15; 9 – features no. 18 (drawn and elaborated by B. Bednarczyk).

Ryc. 4. Smolnica, stan. 1. Wybór ceramiki naczyniowej KŁ.

1-2 – obiekt 69; 3-5 – obiekt 73 (rys. i oprac. komp. B. Bednarczyk).

Fig. 4. Smolnica, site 1. Selection of Lusatian culture pottery.

1-2 – features no. 69; 3-5 – features no. 73 (drawn and elaborated by B. Bednarczyk).

w dziewięciu przypadkach na krawędziach wylewów oraz na dziewięciu fragmentach den (ryc. 3: 5). Najczęściej dekoracja pojawiała się na naczyniach o dużych rozmiarach, takich jak wazy czy amfory (ryc. 3: 1-3; 4: 3), ale spotykana była także na mniejszych egzemplarzach, obejmujących kubki

i misy (ryc. 3: 5). Wśród wątków dominowały proste, ryte kompozycje (ryc. 3: 1) oraz kanelury na krawędziach mis. Zarejestrowano także fragmenty z charakterystycznymi dla stylistyki z V okresu brązu, układami naprzemiennie zakreskowanymi trójkątów (ryc. 3: 2), ukośnych żłobków tworzą-

cych literę „V”, rytym żłobków układających się promieniście na plastycznym guzie (ryc. 3: 9), czy też ułamki z odciskami paznokciowymi zdobiącymi powierzchnię całego naczynia (ryc. 3: 3, 5-6, 8; 4: 1).

PRZEDMIOT Z GLINY

Z warstwy stropowej calca pochodzi przedmiot gliniany (o barwie szaro-kremowej), długości 3 cm, szerokości 4 cm i grubości 2,5-3 cm (ryc. 5: 3). Miał on formę płaskiego krążka z nawierconymi na wylot trzema otworami (o średnicy około 5 mm), których pierwotnie było prawdopodobnie więcej. Przedmiot zachowany jest fragmentarycznie, przez co określenie jego dokładnego kształtu jest niemożliwe. Krążki gliniane o nieokreślonej funkcji bywają odkrywane na osadach ludności kultury łużyckiej, jak np. egzemplarz z osady w Myszczynie, stan. 19 (Fabisiak, Sip 2013, s. 47), czy ostatnio zarejestrowany na osadzie w Szadłowicach, stan. 105 (Kaniewska 2020, ryc. 15: 5).

PRZEDMIOTY Z BRĄZU

W trakcie przedstawianych badań pozyskano zaledwie dwa przedmioty wykonane z brązu. Pierwszym z nich była wspomniana szpila brązowa, pochodząca z obiektu nr 93. Pierwotnie służyła jako przedmiot spinający szatę, mając jednocześnie walory estetyczne, pozwalające uznać ją niewątpliwie także za luksusową ozdobę (ryc. 5: 1; 6: 1). Egzemplarz ze Smolnicy posiadał profilowaną główkę, charakterystyczną dla materiałów naddunajskich (Říhovsky 1979; Novotná 1980), choć należy zwrócić uwagę, iż pojedyncze egzemplarze odkryto także na południu Polski (Essen 1985). Opisywana szpila odpowiada w przybliżeniu typowi *Senička*, wariant 1224–1229, które datuje się na okres HaA2–HaB1, czyli IV EB lub może jeszcze wcześniej na koniec III EB (Kaczmarek 2002, s. 139). Drugim przedmiotem była brązowa punca znaleziona luźno podczas doczyszczania warstwy stropowej calca (ryc. 5: 2; 6: 2). Przedmiot o długości 4,7 cm został wykonany z pręta brązowego o przekroju okrągłym, który miał mocniej za-

strzony jeden z końców. Punce zwane także w literaturze puncynami, tłoczkami, stemplami czy też kształtownikami, były niewielkimi narzędziami służącymi do wybijania ornamentu na wyrobach brązowych w technice reliefu wypukłego. W zależności od sposobu ukształtowania części roboczej punce dzieli się na punktowe, guzowe, liniowe, pierścieniowe, perełkowe, zębate oraz fantazyjne (Kaczmarek 2002, s. 115). Przedmioty te, ze względu na brak zmienności w czasie, nie stanowią jednak dobrego wyznacznika chronologicznego.

PRZEDMIOTY KAMIENNE¹

Z obiektu nr 15 pozyskano przedmiot kamienny o jajowatym kształcie, lekko spłaszczonej i wygładzonej powierzchni trącej, wysokości 6 cm i szerokości 3 i 4,5 cm (ryc. 5: 4). Wykonano go z surowca drobnokrystalicznego — piaskowca. Najprawdopodobniej pełnił on funkcję rozcieracza.

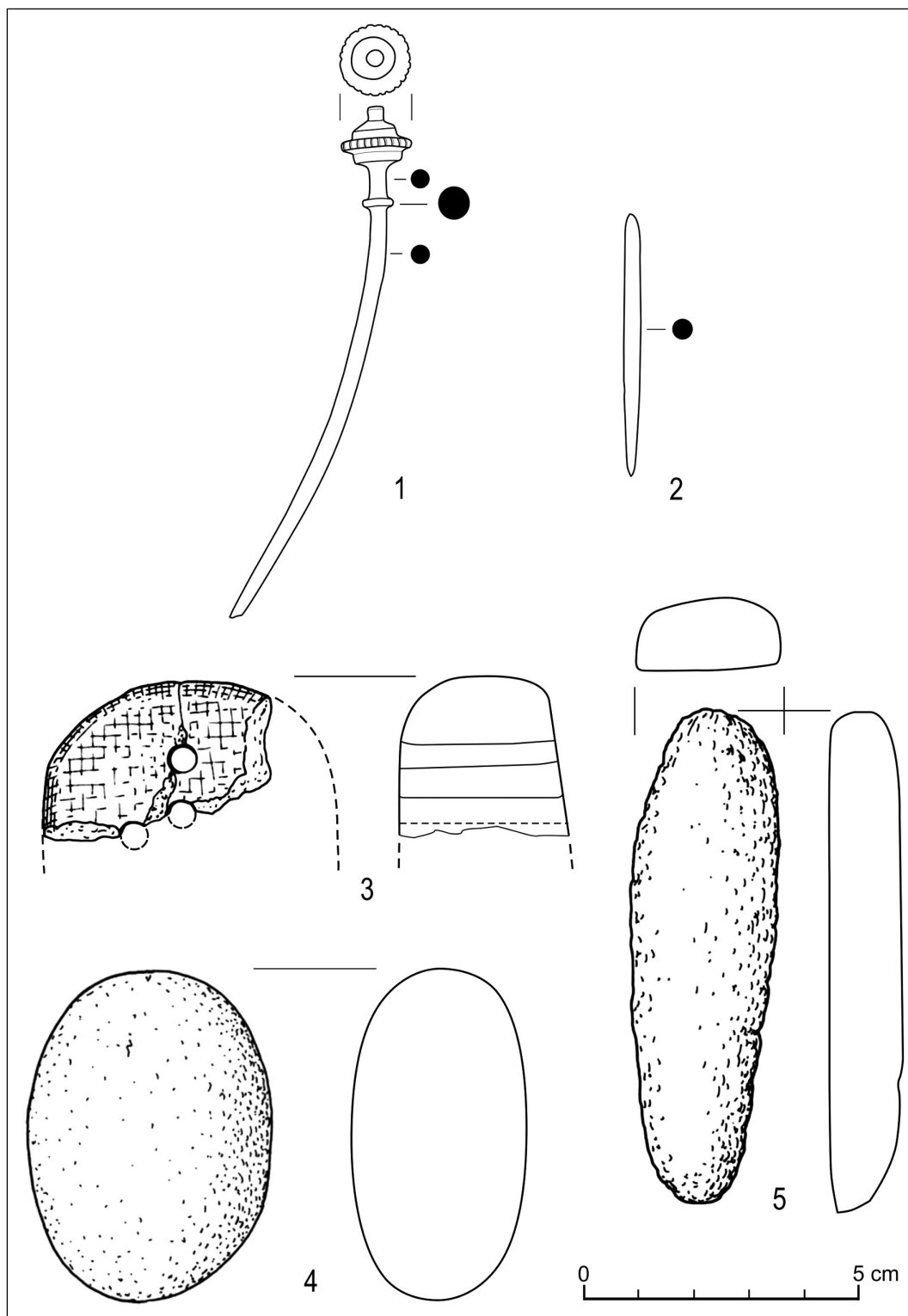
Drugi egzemplarz to najprawdopodobniej ośełka kamienna wykonana z łupka łyszczykowego, długości 9 cm, szerokości 2,7 cm i grubości 1,4 cm (ryc. 5: 5). Na wyraźne ślady obróbki intencjonalnej wskazuje jej silnie wydłużony i spłaszczony kształt.

CHRONOLOGIA OSADY KULTURY ŁUŻYCKIEJ

W omawianym zespole ceramiki widoczne są cechy stylistyki charakterystycznej dla środkowego okresu epoki brązu, takich jak obecność naczyń dwustożkowatych i mis stożkowatych o prostej i łukowatej linii profilu, często zdobionych liniami rytymi rozchodzącymi się promieniście od dna naczynia (Kaczmarek 2002, s. 67-72; Marchelak, Ty-szler 2003, s. 116). Charakterystyczne dla tego okresu wydają się krótkie linie ryte krzyżujące się ze sobą pod różnym kątem umieszczane na brzuscu naczynia, zarejestrowane w omawianym zbiorze na fragmentach mis. W morfologii ceramiki ze Smolnicy dostrzegalne są także cechy nawiązujące do następnego okresu – V EB, takie jak misy o pogrubionych krawędziach zagiętych do środka, zdobione na brzegach ukośnymi bruzdami i kanelu-

¹ Oba przedmioty kamienne pod względem petrograficznym określiła dr hab. Małgorzata Szczepaniak prof. UAM, z In-

stytutu Geologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Ryc. 5. Smolnica, stan. 1. Wybór zabytków KŁ.

1 – szpila typu *Senička* wariant 1224–1229 (brąz; obiekt 93); 2 – punca (brąz, luźno z wykopu); 3 – przedmiot nieokreślony (głina, luźno z wykopu); 4 – rozcieracz? (kamień, obiekt 15); 5 – osełka (kamień, obiekt 78) (rys. i oprac. komp. B. Bednarczyk).

Fig. 5. Smolnica, site 1. Selection of Lusatian culture artefacts.

1 – *Senička* type pin, variant 1224–1229 (bronze, feature no. 93); 2 – punch (bronze, from a trench); 3 – undetermined object (clay, from a trench); 4 – grinding stone? (stone, feature no. 15); 5 – whetstone (stone, feature no. 78) (drawn and elaborated by B. Bednarczyk).

Ryc. 6. Smolnica, stan. 1. Przedmioty KŁ z brązu.

1 – szpila typu *Senička* wariant 1224–1229 – brąz, obiekt 93; 2 – punca – brąz, luźno z wykopu (fot. R. Mikula, oprac. komp. B. Bednarczyk).

Fig. 6. Smolnica, site 1. Bronze artefacts of Lusatian culture.

1 – *Senička* type pin, variant 1224–1229 – bronze, feature no. 93; 2 – punch – bronze, from a trench (photo by R. Mikula, elaborated by B. Bednarczyk).

rami (Szamałek 1987, s. 94). Styl „późnobrązowy” definiuje także bogaty ornament w postaci pojedynczych lub wielokrotnych linii rytowanych w różnych kombinacjach, w połączeniu z ornamentem zaplatanych trójkątów (Kaczmarek 2002, s. 73). Opisywany horyzont wyznaczają także naczynia pokryte ornamentem paznokciowym (Krzyszowski 2019, s. 41), a w omawianym zespole zarejestrowany głównie na garnkach jajowatych i półkulistych misach z wyodrębnionym dnem. Na V EB można datować również występowanie niezdobionych półkulistych i stożkowatych czerpaków oraz kubków stożkowatych, półbeczułkowatych i o esowatym profilu.

Za podstawę datowania osady przyjęto typologię zabytków brązowych, typologię form naczyń oraz ich zdobnictwo. Chronologicznie na podstawie cech wykonania ceramiki, form naczyń i ornamentyki — materiał ten odpowiada regułom wykonawstwa charakterystycznym dla końca środkowej epoki brązu tj. IV okresu epoki brązu po początek młodszego okresu brązu tj. V okresu epoki brązu, co w latach bezwzględnych zawiera się mniej więcej przedziałem od ok. 1000 do 650 p.n.e. Wymienione powyżej cechy zespołu ceramicznego ze stanowiska 1 w Smolnicy można więc odnieść do schyłku stylu uradzkiego kultury łużyckiej z IV EB, lecz już z przewagą cech będących wyznacznikiem początków stylu „późnobrązowego” z V EB.

ZAKOŃCZENIE

Podsumowując wyniki badań, należy stwierdzić, że na zbadanej części osiedla odkryto standardowe obiekty osadowe społeczności KŁ w postaci jam typu odpadkowego, zasobowego i produkcyjnego, z licznymi dołkami postępowymi oraz z kolei rzadko notowaną studnią, która zawierała obecnie mocno zmurszałą, drewnianą cembrowinę.

Dyspersja przestrzenna obiektów pozwoliła wyodrębnić — mimo liniowości wykopu badawczego — fragmenty dwóch jednostek siedliskowych, czyli „gospodarstw” (ryc. 1: 2) Największe zagęszczenie obiektów wystąpiło w centralnej części wykopu, przy wschodniej (skupisko A) i zachodniej (skupisko B) jego granicy, zaś na pozostałym obszarze obiekty „łużyckie” wystąpiły w sposób rozproszony. Pomiędzy pozostałościami wydzielonych „gospodarstw” zarejestrowano studnię (obiekt nr 1), która prawdopodobnie była użytkowana

wspólnie. Wydaje się, że większa część tego założenia jest położona poza omawianym wykopem badawczym.

Na podstawie analizy materiału ceramicznego, jak i faktu, iż na osadzie nie zaobserwowano wazjemnego naruszania się obiektów, możemy stwierdzić, że obiekty te funkcjonowały jednocześnie i nie różnią się chronologicznie. Można więc wnioskować, że na stanowisku 1 w Smolnicy odsłonięto fragment osiedla ludności kultury łużyckiej o jednofazowej zabudowie. Chronologicznie, wyłącznie na podstawie cech wykonania ceramiki i jej niektórych cech prymarnych (głównie typów krawędzi) — materiał ten najprawdopodobniej odpowiada regułom wykonawstwa charakterystycznym dla środkowej fazy tej kultury, a więc przedziałowi poczynawszy od IV EB do końca V EB, a więc od przełomu XI i X po początki XI wieku p.n.e.

Adresy Autorów:

mgr Daria Kaniewska
Ośrodek Badań Archeologicznych
Daria Kaniewska
ul. Bogumiła 7
61-608 Poznań
e-mail: dariakan@gmail.com
ORCID: 0009-00088746-9026

mgr Jagoda Mizerka
Instytut Archeologii i Etnologii
Polskiej Akademii Nauk
ul. Rubież 46
61-612 Poznań
e-mail: j.mizerka@iaepan.edu.pl
ORCID: 0000-0001-9172-8264

mgr Andrzej Krzyszowski
Biuro Badań Archeologicznych
Andrzej Krzyszowski
ul. Dworcowa 35
62-001 Zielątkowo
e-mail: andrzejkrzyszowski@wp.pl
ORCID: 0000-0003-4042-1064

LITERATURA:

ESSEN R.

- 1985 *Die Nadeln in Polen II, Prähistorische Bronzefunde*, Ab. XIII, vol. 9, München.

FABISZAK I., SIP M.

- 2013 *Osada kultury łużyckiej w Myszęcinie, stan. 19, [w:] Myszęcin, stanowisko 19. Od młodszej epoki kamienia po XX wiek*, red. E. Pawlak, P. Pawlak, Poznań, s. 39-134.

KACZMAREK M.

- 2002 *Zachodniowielkopolskie społeczności kultury łużyckiej w epoce brązu*, Poznań.

KANIEWSKA D.

- 2020 *Wyniki prac wykopaliskowych na stanowisku archeologicznym Szadłowice, stan. 105 (ark. AZP 43-41, nr 319) (w ramach prac archeologicznych na inwestycji pn.: „Budowa II nitki rurociągu przesyłowego paliw PMRiP Góra – Wielowieś, w woj. kujawsko-pomorskim*, Poznań (maszynopis w archiwum Kujawsko-Pomorskiego Konserwatora Zabytków w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy).

KONDRACKI J.

- 1978 *Geografia fizyczna Polski*, Warszawa.

KRZYSZOWSKI A. (RED.)

- 2019 *Nekropola z późnej epoki brązu Wartosław-Biedrowo-Zakrzewo*, Bibliotheca Fontes Archaeologici Posnanienses, vol. 24, Poznań.

NOVOTNÁ M.

- 1980 *Die Nadeln in der Slowakei, Prähistorische Bronzefunde*, Ab. XIII, vol. 6, München.

MARCHELAK I., TYSZLER L.

- 2003 *Osada kultury łużyckiej z epoki brązu i okresu halsztyckiego, [w:] Ratownicze badania archeologiczne na stanowisku 6-7 w Kowalewicach, pow. Zgierz, woj. łódzkie (trasa autostrady A-2)*, red. R. Grygiel, T. Łapińska, P. Papiernik, Łódź, s. 25-360.

MICHALSKI J.

- 1983 *Zagadnienia systematyzacji i interpretacji obiektów nieruchomych (ze studiów nad osadami otwartymi kultury łużyckiej)*, „Materiały starożytne i wczesnośredniowieczne”, t. V, s. 135-195.

ŘÍHOVSKÝ J.

- 1979 *Die Nadeln in Mähren und im Ostalpengebiet, Prähistorische Bronzefunde*, Ab. XIII, vol. 5, München.

SZAMAŁEK K.

- 1987 *Kruszwicki Zespół Osadniczy w młodszej epoce brązu i w początkach epoki żelaza*, Wrocław.